

AJAN MERKIT. UUSI FILOSOFINEN KULTTUURILEHTI GENESIS PERUSTETTU

Kun filosofia on filosofoinut itsensä ulos filosofiasta (matemaattiseen logiikkaan), sosiologia vieraannuttanut itsensä sosiaalisesta (hyvinvointi managerismiin) ja politiologia politikoinut itsensä politiikasta (elektionismiin, jossa valtio on kuollut ja ihmiset vain »käyttäytyvät») olisi peräti ihmeellistä, että jotain nyt perustetun Genesisin kaltaista julkaisua ei olisi syntynyt.

Sen sijaan täytyy ihmetellä sitä voimalisuutta ja laaja-alaisuutta, millä uusi aikakauslehti on lähtenyt liikkeelle. Rinnan *Georg Henrik von Wrightin* ja *Reijo Wileniuksen* kirjoittavat lehteen filosofiselle ja yhteiskuntatieteelliselle lukijakunnalle vähemmän tunnetut elleivät peräti uudet nimet *Veli Salonen*, *Juhani Tili*, *Tapani Kaakkuriniemi*, *Kari Väyrynen* ja monet muut tasokkaita artikkeleja *Wittgensteinista*, *Schellingistä*, *Snellmannista*, *Hegelistä*, modernista fysiikasta, filosofian tehtävänasettelusta ja genesiksestä, siis von *Wrightin* termejä käyttäkseni, jostain, joka on todellisen ja ei-todellisen välillä.

Valtio-oppi, filosofia ja tieteen eturintamat

Vaikka Genesis julistaa, ettei se kilpaile olemassaolevien lehtien kanssa, niin se on kuitenkin todellinen antiteesi ja haaste ammattimaistuneille meritokraattisille tieteellisille julkaisuille. Genesis lehti syntyy Veli Salosen sanoin »sen oivaltamisesta, että kulttuurin uusiutumisen ja kehittymisen kannalta on välttämätöntä kehittää itsenäistä ja luovaa, mutta samalla anka-

rasti perusteltua filosofista ajattelua, joka purettuu kulttuurimme perusteisiin, muuttaen vanhaa uudeksi ja uutta vanhaksi». (no. 1/1979, s. 9)

Mitä merkitystä Genesisillä sitten on valtio-opin ja politiikan tutkimuksen kannalta?

Ensinnäkin aikakauslehden ohjelmassa käsitetään filosofia yleiseksi ajattelun analyysitavaksi, ei erikoistuneeksi ja asiaan vihkiytyneiden erikoismiesten tehtäväksi. Toivo Salosen mukaan »kysymys on uuden ja ehkä teknistyneen, erikoistuneen ja monimutkaistuneen näkemisestä teorian asettamien ja antamien merkitysten valossa. Teoria ei näin ollen ole yleisyys »tosiasioista», vaan itseymmärrykseme muoto ja ajattelumme rakenne.» Ja edelleen: »Filosofiassa on paljon voitettu, jos ajatusten tasokkuus ja syvyys kyetään pitämään jatkuvasti voimassa.» (no. 1/1979, s. 15).

Valtio-opin irrottaminen filosofisesta »spekulaatiosta», jota 1950-luvulla tervehdittiin riemulla, on tämän ohjelman valossa asetettava uudelleen arvioinnin kohteeksi. Mitä menetettiin, kun luovuttiin Hegelistä, Snellmannista ja klassisesta perinteestä? Ja toisaalta: mitä on saavutettu »tosiasioiden» kasalla, empiirisellä teorialla, jota ei edes johdonmukaisessa muodossa ole olemassa? Epäilemättä myös valtio-opissa »on paljon voitettu, jos ajatusten tasokkuus ja syvyys kyetään pitämään voimassa» ja juuri siksi on tullut aika kriittisesti arvioida »opin» sisältöä, valtion ja politiikan olemusta ja tehtäviä.

Tässä tehtävässä ei tietenkään tule tuijottaa pelkkään perinteeseen, Snellmanniin, *Ruutuun*, *Teljoon*, eikä edes pelkäs-

tään valtio-oppiin. Nykyajan politiikan tutkijan »itseymmärrykseen» pitäisi tuki kuulua myös tietoisuus siitä, mitä tapahtuu tieteen eturintamalla, strukturalismissa, lingvistiikassa, antropologiassa, systeemiteoriassa. Uudet teemat, teoriat ja matemaattiset formulaatiotkin nimittäin tavalla tai toisella kertaavat, muuttavat ja täsmentävät vanhoja ajattelukuvioita.

Genesisen, tulemisen ja synnyn ongelma on valtio-opissakin keskeinen ja olennainen, vaikka politiikan tutkijat häärivätkin mieluummin tutkimassa äänestäjien vuodesta toiseen toistuvaa »käyttäytymistä», byrokraatioiden vakiintunutta toimintatapaa (eikä edes sitä systemaattisessa muodossa), kaikkea sellaista, joka ei sanan varsinaisessa mielessä synny, vaan toistuu, jatkuu ja on mitattavissa. Tätä konservatiivista harhaa on tuettu, suoraan pyhitetty, menetelmillä, jotka edellyttävät toistumista, jatkuvuutta ja mitattavuutta. Käyttäytymistiede on näin latis-tettu hyvän käytöksen (behave yourself!) opiksi, jossa matemaattinen jatkuvuus saa yhteiskunnalliseksi vastineekseen käyttäytymisen kaavojen, normien ja ulkoopittujen latteuksien mukaisesti.

Se, mitä edellä on kutsuttu »tieteen eturintamaksi» murtautuu tästä passiivisen ihmiskäsityksen ja mekaanisen kausaalisuuden maailmasta tavoitteellisten olioiden, luovan toiminnan ja inhimillisten mahdollisuuksien tutkimiseen. Tässä ominaisuudessa se tapaa tutkimuksen vanhan perinteen, joka *Machiavellin* tapaan on ollut kiinnostunut politiikasta mahdollisen taitona.

Valtio-opille Genesis on todella tehnyt palveluksen osoittaessaan »moderniksi» tai luonnontieteelliseksi kuvitellun tieteenihanteen rajoittuneisuuden, osoittaessaan »vanhan uudeksi». Kysymys on vain siitä, että kybernetiikan algoritmien ja lingvis-

tiikan struktuurien takaa kykenemme erottamaan ja konkretisoimaan aikamme Machiavellin.

Politiikan genesis

Genesis-lehden kaksi ensimmäistä numeroa sisältää kriittistä potentiaalia enemmän kuin alan ammattilehtien keskusteluosastoille suljetut poikkeavat kannanotot yhteensä. Genesis on kuin tulivuorenpurkaus, joka hetkessä kehittää maan kuoren rikkomiseen riittävän kuumuuden ja liike-energian. Se sinkoaa hävyttömiä haasteita vallitseville tieteellisille uskomuksille ja instituutioille. Tätä ilmiötä sivusta seurattaessa tulee mieleen joitakin kyynisiä ajatuksia ja kysymyksiä.

Kuinka kauan liike-energiaa riittää? Kuinka pitää »Genesis» ja genesis, siis syntymisen prosessi, käynnissä? Tämä kysymys ei ole pelkästään pienen poikkeavaa ajattelua edustavan filosofisen lehden olemassaoloa kosketteleva asia, vaan itse asiassa politiikan olemukseen mitä läheisimmin liittyvä kysymys. Tätä ilmiötä on tarkasteltu erilaisin käsittein. *Weber* puhui karisman rutinoitumisesta, *Michels* näki radikalismista syntyvän oligarkian, *Lenin* oivalsi viimeisissä kirjoitelmissaan liikkeen muuntumisen liikkeeksi, jonka sisältönä ei enää olekaan muutos, vaan liike kauppaliikkeen, vakiintuneen organisaation, byrokratian, merkityksessä.

Näin on eri termein hahmoteltu luovan poliittisen toiminnan muuttumista kaavoittuneeksi, kerran synnyttyään itse itseään jatkavaksi mekaaniseksi toiminnaksi. Tästä voidaan kuitenkin mennä vielä askel eteenpäin (tai kenties historiallisessa mielessä taaksepäin) ja kysyä, miten ja mistä politiikka itsessään syntyy. Näin onkin päädytty klassisiin kysymyk-

senasetteluihin yhteiskuntasopimuksesta, ihmisen yhteiskunnallisesta ja yksilöllisestä luonteesta, siitä mitä politiikka on.

Tämän kysymyksen käsittely julistettiin muutama vuosikymmen sitten suomalaisessa valtio-opissa tarpeettomaksi, ellei peräti vahingolliseksi harrastukseksi. Pohdinta politiikan ja valtion »olemuksesta» kun tuntui vievän »turhaan filosofointiin» tms., joka ei millään tavoin auttanut empiiristä tutkimusta.

Genesis-lehden ohjelman kautta valtio-opin peruskysymykset tulevat uudella tavalla mielenkiintoisiksi. Kysymys ei ole eikä voikaan olla empiirisen tutkimuksen ja valtio-opin peruskäsitteiden vastakkainasettelusta: eihän mitään voida järkevästi tutkia, ellei ole käsitystä siitä mitä tutkitaan. Kun valtio-opista ryhdyttiin poistamaan valtiota (niinkuin sielutieteestä sielua), niin toimenpiteen takana oli yltiöpositivistinen kuvitelma siitä, että rottakokeiden stimulus-response logiikka voitaisiin siirtää psykologian kautta poliittisten ilmiöiden tutkimiseen. Valtio-opin korvaaminen »rottatieteellä» onnistuu kui-

tenkin ainoastaan siinä tapauksessa, että ihmiset saadaan vakuuttumaan ja käyttäytymään kuin järkeä ja moraalialla olevat eläimet. Ja tähän ei edes behavioralismi pysty.

Sosiaalinen syntyy jostakin, joka ei ole sosiaalista, politiikka kumpuaa ei-poliittisesta. Jos tätä genesisistä ei ymmärretä, niin ajaututaan reduktionismiin, jossa voidaan tutkia vaikkapa muurahaisten ja hyttysten poliittisia järjestelmiä, yhdistellä mielivaltaisesti biologisia väitteitä yhteiskuntatieteellisiin ja valtio-opillisiin kysymyksenasetteluihin, lyhyesti: tuhota yhteiskuntatiede. Vaikka Genesis-lehti on lähtenyt liikkeelle nimenomaan filosofisen ajattelun elvyttämiseksi, on sillä keskeinen merkitys myös yhteiskuntatieteiden kannalta. Eri asia on, riittävätkö resurssit, into ja lahjakkuus pitämään lehteä hengissä tilanteessa, jossa vakiintuneet aikakausjulkaisut nojaavat byrokratian, meritokratian, keskinkertaisuuden ja tieteen sisäisen hierarkian ylväille aatteille.

Ilmari Susiluoto